

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації

на тему «Формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх
офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України»
здобувача ступеня доктора філософії

Квітки Аліни Сергіївни

за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки
галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

Публічна презентація проведена на кафедрі іншомовної освіти і
міжкультурної комунікації
28 червня 2022 року, протокол № 1.

1. Актуальність теми дослідження. Одним із напрямів реформування пенітенціарної системи України є гуманізація і демократизація інститутів виконання покарань з урахуванням міжнародних норм і стандартів щодо поводження з ув'язненими (Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями, Європейських пенітенціарних правил та ін.). Зокрема Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями (Правила Нельсона Манделі) (ООН, 1955 р.) передбачають, що органи в'язничного управління повинні піклуватися про ретельний відбір персоналу всіх категорій установ виконання покарань, оскільки належне функціонування цих закладів залежить від доброчесності, гуманності, компетентності й особистісних якостей співробітників. Це означає, що фахівці Державної кримінально-виконавчої служби (далі – ДКВС) повинні здійснювати свою службову діяльність з позицій гуманізму, дотримання прав та основоположних свобод ув'язнених, мати професійні знання, уміння і навички не лише з юридичних наук, пенітенціарного менеджменту і професійної сфери, а й соціальної роботи, пенітенціарної психології і педагогіки. Особливе значення має здатність будувати конструктивні відносини з колегами, з ув'язненими та їхніми рідними, вирішувати професійні та життєві проблеми за допомогою комунікації, досягати взаєморозуміння з керівництвом, попереджувати і вирішувати конфлікти тощо. Результати аналізу освітньо-професійних програм підготовки офіцерів ДКВС дозволяють стверджувати, що вони повинні уміти встановлювати і підтримувати необхідні контакти з колегами, керівництвом, підлеглими та ув'язненими, а також мати певну сукупність знань, умінь і навичок, необхідних для ефективного спілкування і соціальної взаємодії. Крім цього, офіцери ДКВС мають бути здатними до співробітництва в групі та команді, бути мобільними, уміти визначати необхідні цілі та працювати в колективі, досягати мети комунікації,

підтримувати взаємини. Загалом йдеться про необхідність володіння знаннями, уміннями, навичками і властивостями, які є складниками соціально-комунікативної компетентності.

Результати аналізу наукових публікацій з проблеми формування і розвитку вказаної компетентності показали, що загальні особливості соціально-комунікативної компетентності визначили К. Albrecht, N. Cantor, D. Goleman, U. Kannig, J. Kihlstorm, D. Kiraly, I. Андрощук, Н. Бідюк, В. Третько та ін. Концептуальні засади підготовки персоналу органів кримінально-виконавчої служби висвітлено у працях В. Аніщенко, В. Розова, В. Синьова, О. Тогочинського, Г. Яворської та ін. Окремі аспекти комунікативної підготовки майбутніх правоохоронців досліджують Л. Барановська, Н. Бхіндер, П. Дамограй, А. Білоножко, С. Гіренко, О. Діденко, Ю. Короткова, А. Кудлай, Л. Насіленко, В. Пономаренко, Л. Руденко, І. Саражинська, О. Семенов, О. Сидорова, А. Токарська, Л. Франків, Н. Ценко та ін. Безпосередньо специфіку соціальної та комунікативної підготовки, формування соціальної та комунікативної компетентності майбутніх офіцерів кримінально-виконавчої служби вивчають В. Барковський, О. Дука та І. Радомський.

Натомість комплексного дослідження проблеми формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України на сьогодні немає. Зокрема не обґрунтовано педагогічних умов і не розроблено структурно-функціональної моделі її формування в курсантів під час навчання у закладі вищої освіти (далі – ЗВО), потребують уточнення критерії та показники її сформованості. Важливим перспективним завданням є також цілісне науково-методичне забезпечення процесу формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС з урахуванням сучасних умов діяльності цього відомства.

Однак результати аналізу стану і якості професійної підготовки майбутніх офіцерів ДКВС у ЗВО пенітенціарної системи України свідчать, що освітнє середовище не завжди сприяє результативному формуванню соціально-комунікативної компетентності. Мова йде про високу регламентацію життєдіяльності, суворий статутний порядок і директивні взаємовідносини, певну ізоляцію від спілкування з рідними, близькими і друзями. Негативним чинником є примусове спілкування з обмеженим колом людей, необхідність безумовного підпорядкування начальникам чи нормам поведінки.

Результати дослідно-експериментальної роботи, проведеної на великому емпіричному матеріалі, дали змогу виявити й інші проблеми. Аналіз відгуків на випускників ЗВО, які впродовж року виконували обов'язки на первинних посадах в установах ДКВС України, вказують на те, що лише у 35,5 % соціально-комунікативна компетентність сформована на високому рівні. Непоодинокими є випадки професійної деформації офіцерів ДКВС України, що зумовлені недостатнім рівнем сформованості у них необхідних знань, умінь і навичок – компонентів соціально-комунікативної компетентності.

Потребують також розв'язання *суперечності*, які виявлено в результаті аналізу теорії та практики професійної підготовки офіцерів ДКВС України, зокрема між: зростанням вимог суспільства до якості професійної підготовки офіцерів ДКВС, зумовлених особливостями їхньої професійної діяльності в сучасних умовах, і недостатністю методологічної та методичної бази для виконання цих вимог; вимогами до рівня соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС та можливостями її формування у ЗВО з використанням традиційних підходів і моделей фахової підготовки; значними педагогічними резервами навчальних дисциплін циклів гуманітарної, соціально-економічної, професійної і практичної підготовки щодо формування соціально-комунікативної компетентності та невідповідністю форм, методів і засобів організації навчального процесу.

Отже, необхідність удосконалення змісту і якості підготовки майбутніх офіцерів ДКВС України, теоретична і практична значущість вирішення проблеми, її недостатня розробленість, а також наявні суперечності зумовили вибір теми дисертації «Формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України».

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано у Хмельницькому національному університеті відповідно до тематичного плану науково-дослідницьких робіт з теми «Формування особистості як суб'єкта самотворення» (державний реєстраційний номер 0119U103663). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Хмельницького національного університету (протокол № 3 від 31.10.2019 р.).

3. Наукова новизна одержаних результатів дослідження.

У дисертації *вперше* одержані такі нові наукові результати: *обґрунтовано* педагогічні умови формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України у процесі професійної підготовки (доповнення та структурування змісту дисциплін гуманітарного спрямування з урахуванням особливостей професійної діяльності та соціально-комунікативної взаємодії у пенітенціарній системі; розвиток соціально-комунікативних умінь і навичок шляхом використання інтерактивних та діалогічно-дискусійних технологій навчання; моделювання типових ситуацій професійної діяльності на засадах проблемності для набуття досвіду соціально-комунікативної взаємодії; активізація самостійної дослідницької / проєктної роботи курсантів під час планових занять та самостійної підготовки); *удосконалено* діагностичний апарат для з'ясування стану сформованості соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України завдяки використанню критеріїв (особистісного, когнітивного та діяльнісного), відповідних їм показників та характеристики рівнів (початкового, достатнього та оптимального); сутність поняття «соціально-комунікативна компетентність майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України» (інтегративна особистісна властивість, що охоплює особистісні характеристики та мотиви професійної діяльності,

спеціальні знання і вміння, необхідні для налагодження соціально-комунікативної взаємодії з різними категоріями осіб, зокрема колегами, ув'язненими, їхніми родичами та громадськістю); *подальшого розвитку* набули наукові уявлення про зміст і структуру соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України (як єдності особистісно-комунікативного, інформаційно-пізнавального та діяльнісно-результативного компонентів) і особливості її формування шляхом моделювання цього процесу та створення відповідної структурно-функціональної моделі.

4. Теоретичне та практичне значення результатів дисертації полягає в тому, що обґрунтовано ключові поняття дослідження, педагогічні умови формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України у процесі професійної підготовки; розроблено методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України у процесі професійної підготовки, в яких запропоновано використовувати комунікативні практики та несилові інструменти впливу на засуджених, а також застосовувати методи ненасильницької комунікації в місцях відбування покарань. Підготовлено та впроваджено в систему професійної підготовки навчально-методичні матеріали з навчальних дисциплін «Українська мова за професійним спрямуванням», «Пенітенціарна педагогіка», «Пенітенціарна психологія», «Професійна етика», «Риторика», «Іноземна мова за професійним спрямуванням» з урахуванням особливостей професійної діяльності та комунікації у пенітенціарній системі. Запропоновано систему змодельованих типових ситуацій професійної діяльності на засадах проблемності та інтерактивних і діалогічно-дискусійних технологій навчання для набуття курсантами досвіду соціально-комунікативної взаємодії з різними категоріями осіб (засудженими, їхніми родичами, представниками громадськості).

5. Використання результатів роботи Результати дослідження впроваджено в освітній процес Академії Державної пенітенціарної служби (акт № 15/3943 від 31.12.2021 р.), Військової академії (акт № 28/4/29 від 01.02.2022 р.), Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (акт № 31/08 від 04.04.2022 р.), Льотної академії Національного авіаційного університету (акт № 01-08/703 від 01.06.2022 р.).

6. Особиста участь автора в одержанні наукових та практичних результатів, що викладені в дисертаційній роботі. Всі подані в дисертації наукові результати авторка отримала самостійно.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі іншомовної освіти та міжкультурної комунікації Хмельницького національного університету, науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор **Діденко Олександр Васильович**.

Розглянувши звіт подібності щодо перевірки на плагіат, встановлено, що дисертаційна робота Квітки Аліни Сергіївни є результатом самостійних досліджень здобувача, не містить елементів плагіату та запозичень.

Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Дисертація характеризується єдністю змісту та відповідає вимогам щодо її оформлення.

7. Перелік публікацій за темою дисертації із зазначенням особистого внеску здобувача. За результатами досліджень опубліковано 14 наукових праць, у тому числі 5 статей у наукових фахових виданнях, 1 методичні рекомендації, 8 тез доповідей в збірниках матеріалів конференцій.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Квітка А. С. Діагностичний апарат для визначення сформованості соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*. Хмельницький, 2021. № 1(24). С. 180–192. URL : <https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedzbirnyk/article/view/638/588>.

(індексується в таких наукометричних базах даних: Google Академія, США; IndexCopernicus, Польща; Open Ukrainian Citation Index (OUCI), Україна; внесений до переліку фахових видань України категорії «Б»);

DOI: <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v24i1.638>

2. Квітка А. С. Методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України. *Інноваційна педагогіка: наук. журнал*. Одеса: Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій, 2021. Вип. 34. Т. 2. С. 61–66. (індексується в наукометричній базі даних IndexCopernicus, Польща; внесений до переліку фахових видань України категорії «Б»)

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/34-2.12>

3. Квітка А. С. Педагогічні умови формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України. *Молодь і ринок : щомісячний наук.-пед. журн*. Дрогобич, 2021. № 4 (190). С. 142–148. (індексується у таких наукометричних базах даних: Google Scholar, США; IndexCopernicus, Польща; ERIN PLUS, Норвегія; внесений до переліку фахових видань України категорії «Б»)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.228080>

4. Квітка А. С. Соціально-комунікативна компетентність майбутніх офіцерів як предмет наукових досліджень. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*. Хмельницький, 2020. № 4(23). С. 169–183. URL : <https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedzbirnyk/article/view/606/560>.

(індексується в таких наукометричних базах даних: Google Академія, США; IndexCopernicus, Польща; Open Ukrainian Citation Index (OUCI), Україна; внесений до переліку фахових видань України категорії «Б»)

DOI: <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v23i4.606>

5. Квітка А. С. Сутність, особливості змісту і структура соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика* : зб. наук. пр. / редкол. : Г. П. Шевченко (голов. ред.) та ін. Сєверодонецьк: вид-во СНУ ім.В. Даля, 2021. Вип. 2(101). Ч. 2. С. 36–48. (індексується в таких наукометричних базах даних: Ulrich's Periodical Directoty, США; IndexCopernicus, Польща; Open Academic Journals Index (ОАІ); внесений до переліку фахових видань України категорії «Б») DOI https://doi.org/10.33216/2220-6310-2021-101-2_2-36-48

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. Квітка А. С. Дослідно-експериментальна робота з формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України. *Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук – 2021* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 22–23 квітня 2021 р.). Чернігів: Академія ДПтС, 2021. С. 34–36.

7. Квітка А. С. Критерії та показники сформованості соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України. *Стан освітнього процесу в умовах викликів сьогодення*: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 12 лютого 2021 р.) Дніпро: Міжнародний гуманітарний дослідницький центр, 2021. С. 29–32.

8 Квітка А. С. Окремі результати педагогічного експерименту з формування у майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України соціально-комунікативної компетентності. *Сучасний вимір психології та педагогіки* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 21–22 травня 2021 р.) Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2021. С. 80–82.

9. Квітка А. С. Особливості змісту соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів державної кримінально-виконавчої служби України. *Сучасний вимір психології та педагогіки* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 22–23 травня 2020 р.) Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2020. С. 100–103.

10. Квітка А. С. Педагогічні умови формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України у процесі професійної підготовки. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти*: матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 23 квітня 2021 р.). Київ, 2021. С. 35–36.

11. Квітка А. С. Соціально-комунікативна компетентність майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України: український і зарубіжний досвід формування. *Педагогіка і психологія: напрямки та тенденції розвитку в Україні та світі* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 16-17 квітня 2021 р.) Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2021. С. 114–116.

12. Квітка А. С. Соціально-комунікативна компетентність у структурі готовності офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України до професійної діяльності. *Освітньо-наукове забезпечення складових сектору безпеки й оборони України: матеріали XII Всеукр. наук.-практ. конф.* (м. Хмельницький, 26 листопада 2020 р.). Хмельницький: Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, 2020. С. 557–559.

13. Квітка А. С. Формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів державної кримінально-виконавчої служби України як актуальна проблема професійної педагогіки. *Наукові досягнення, відкриття та шляхи розвитку педагогічної науки: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Запоріжжя, 29–30 травня 2020 р.). Запоріжжя, 2020. С. 35–39.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

14. Квітка А. С. Формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України : методичні рекомендації. Чернігів : Академія ДПтС, 2021. 67 с.

ВВАЖАТИ, що дисертаційна робота Квітки Аліни Сергіївни «Формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України», що подана на здобуття ступеня доктора філософії, за науковим рівнем, практичною цінністю, змістом та оформленням відповідає вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради Закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а також напряму наукових досліджень освітньо-наукової програми Хмельницького національного університету зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта / Педагогіка.

РЕКОМЕНДУВАТИ:

Дисертаційну роботу «Формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України», подану Квіткою Аліною Сергіївною на здобуття ступеня доктора філософії, до захисту.

Головуюча публічної презентації:
доктор педагогічних наук, професор,
завідувачка кафедри іншомовної
освіти і міжкультурної комунікації

Наталя БІДЮК

І.С.Мартинюк